

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JULIANE KOKOTT

της 29ης Ιανουαρίου 2009¹

I — Εισαγωγή

1. Προτού ακόμη εκδοθεί η απόφαση στην υπόθεση C-435/06, C², το φινλανδικό Korkein Hallinto-oikeus (ανώτατο διοικητικό δικαστήριο) υπέβαλε στο Δικαστήριο ακόμη μία φορά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000³.

2. Το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει κατ' αρχάς το ερώτημα στο οποίο δόθηκε καταφατική απάντηση με την απόφαση C, ήτοι αν ο κανονισμός 2201/2003 έχει εφαρμογή σε μέτρα αφαιρέσεως της επιμέλειας και τοποθετήσεως των παιδιών, τα οποία χαρακτηρίζονται ως δημοσίου δικαίου σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Αντιθέτως, δεν αποσαφηνίζονται τα υπόλοιπα ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν τον προσδιορισμό των αρμόδιων δικαιοδοτικών οργάνων για τη λήψη αυτών των μέτρων.

Ειδικότερα, χρειάζεται να διευκρινιστεί η έννοια της «συνήθους διαμονής» ενός παιδιού, με την οποία πρωτίστως συνδέεται η διεθνής δικαιοδοσία. Άλλα ερωτήματα αφορούν τη δυνατότητα λήψεως ασφαλιστικών μέτρων από δικαστήριο που δεν έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας της υποθέσεως.

II — Νομικό πλαίσιο

Κοινοτικό δίκαιο

3. Η δωδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2201/2003 εξηγεί τους λόγους των συναφών κανόνων περί δικαιοδοσίας ως εξής:

«Οι κανόνες αρμοδιότητας που θεσπίζονται δυνάμει του παρόντος κανονισμού περί γονικής μέριμνας επιλέγονται υπό το πρίσμα του συμφέροντος του παιδιού, ειδικότερα δε του κριτηρίου της εγγύτητας. Αυτό σημαίνει ότι κατά πρώτο λόγο θα πρέπει να είναι αρμόδια τα δικαστήρια του κράτους

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

² — Απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2007 (Συλλογή 2007, σ. I-10141).

³ — ΕΕ L 338, σ. 1, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕ L 367, σ. 1), ο οποίος επίσης καλείται «κανονισμός Βρυξελλών Ια».

μέλους της συνήθους διαμονής του παιδιού, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις μεταβολής της διαμονής του παιδιού ή ύστερα από συμφωνία μεταξύ των δικαιούχων της γονικής μέριμνας.»

β) την ανάθεση, την άσκηση, την ανάθεση σε τρίτο, την ολική ή μερική αφαίρεση της γονικής μέριμνας.

[...]»

4. Οι ακόλουθες διατάξεις του κανονισμού 2201/2003 έχουν ιδιαίτερη σημασία για την υπό κρίση υπόθεση:

«Άρθρο 8

«Άρθρο 1

Γενική δικαιοδοσία

Πεδίο εφαρμογής

1) Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν:

1) Τα δικαστήρια κράτους μέλους έχουν δικαιοδοσία επί θεμάτων που αφορούν τη γονική μέριμνα παιδιού το οποίο έχει συνήθη διαμονή σε αυτό το κράτος μέλος κατά τη στιγμή της άσκησης της προσφυγής.

[...]

2) Η παράγραφος 1 δεν θίγει τις διατάξεις των άρθρων 9, 10 και 12.»

«Άρθρο 13

«Άρθρο 17

Έρευνα της δικαιοδοσίας

Αρμοδιότητα βασιζόμενη στην παρουσία του παιδιού

Δικαστήριο κράτους μέλους διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως την έλλειψη δικαιοδοσίας του εφόσον επιλαμβάνεται υπόθεσης για την οποία δεν έχει δικαιοδοσία βάσει του παρόντος κανονισμού και για την οποία δικαστήριο άλλου κράτους μέλους έχει δικαιοδοσία δυνάμει του παρόντος κανονισμού.»

1) Όταν δεν μπορεί να διαπιστωθεί η συνήθης διαμονή του παιδιού και δεν μπορεί να προσδιορισθεί η αρμοδιότητα δυνάμει του άρθρου 12, αρμόδια είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί.

«Άρθρο 20

Προσωρινά και ασφαλιστικά μέτρα

2) Η παράγραφος 1 εφαρμόζεται εξίσου σε παιδιά πρόσφυγες ή παιδιά τα οποία μετακινούνται διεθνώς λόγω ταραχών στη χώρα τους.»

1) Σε επείγουσες περιπτώσεις, οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού δεν εμποδίζουν τα αρμόδια δικαστήρια κράτους μέλους να λαμβάνουν προσωρινά ή ασφαλιστικά μέτρα σχετικά με πρόσωπα ή περιουσιακά στοιχεία που ευρίσκονται στο κράτος αυτό, τα οποία

προβλέπονται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, έστω και αν το δικαστήριο άλλου κράτους μέλους έχει, σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό, δικαιοδοσία ως προς την ουσία της υπόθεσης.

Στις 30 Οκτωβρίου 2005, η οικογένεια αναζήτησε κατοικία μέσω των αρμοδίων υπηρεσιών κοινωνικής αρωγής του φινλανδικού Δήμου Υ.

2) Τα μέτρα που αναφέρονται στην παράγραφο 1 παύουν να ισχύουν μόλις τα δικαστήρια του κράτους μέλους που έχουν διεθνή δικαιοδοσία να κρίνουν επί της ουσίας δυνάμει του παρόντος κανονισμού λάβουν τα μέτρα τα οποία θεωρούν προσήκοντα.»

7. Με αποφάσεις της 16ης Νοεμβρίου 2005, η Perusturvalautakunta (επιτροπή εγγυήσεως των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων) ανέλαβε αμέσως υπό την προστασία της τα παιδιά C, D και E, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Lastensuojelulaki (νόμου περί προστασίας του παιδιού), και τα τοποθέτησε σε ίδρυμα, διότι τα παιδιά είχαν εγκαταλειφθεί σκοπός της αναθέσεως της επιμέλειάς τους ήταν επίσης η διευκρίνιση της καταστάσεώς τους.

III — Πραγματικά περιστατικά και προδικαστικά ερωτήματα

5. Σύμφωνα με την περιγραφή που περιλαμβάνεται στην αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, το ιστορικό της υποθέσεως της κύριας δίκης έχει ως εξής.

6. Η Α είναι η μητέρα των C, D και E. Αυτή και τα παιδιά κατοικούσαν αρχικά μαζί με τον F, πατριό των παιδιών, στη Φινλανδία. Λόγω της βίαιης συμπεριφοράς του πατριού, τα παιδιά είχαν ήδη ληφθεί υπό κρατική προστασία. Αργότερα, το μέτρο ανεστάλη. Το 2001, η οικογένεια μετακόμισε στη Σουηδία. Το καλοκαίρι του 2005 ταξίδευσε στη Φινλανδία με σκοπό αρχικά να περάσει εκεί τις διακοπές της. Στη Φινλανδία η οικογένεια κατοικούσε σε τροχόσπιτα, σε διάφορα κάμπινγκ, καθώς και σε συγγενείς. Τα παιδιά δεν πήγαιναν στο σχολείο.

8. Η Α και ο F ζήτησαν την ακύρωση των αποφάσεων σχετικά με την επείγουσα ανάθεση της επιμέλειας. Με την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2005, η Perusturvalautakunta απέρριψε αυτό το αίτημα, ανέλαβε την επιμέλεια των παιδιών σύμφωνα με το άρθρο 16 του Lastensuojelulaki και διέταξε την τοποθέτησή τους σε ίδρυμα. Η Α και ο F προσέβαλαν ανεπιτυχώς την απόφαση αυτή ενώπιον του Hallinto-Oikeus (διοικητικού δικαστηρίου).

9. Το επιληφθέν με το κατά της αποφάσεως αυτής ένδικο μέσον Korkein-Halinto Oikeus υπέβαλε στο Δικαστήριο, με διάταξη της

22ας Νοεμβρίου 2007, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

στην οποία το παιδί έχει τη μόνιμη κατοικία του σε κράτος μέλος, αλλά διαμένει σε άλλο κράτος μέλος, όπου όμως δεν διαμένει σε συγκεκριμένο μέρος;

«1) α) Έχει εφαρμογή ο κανονισμός [...] στην εκτέλεση ως προς όλα της τα στοιχεία μιας αποφάσεως όπως η επίδικη, η οποία διατάσσει την άμεση αφαίρεση της επιμέλειας παιδιού και την ανάθεσή της σε τρίτους, ήτοι σε ίδρυμα ή σε ανάδοχη οικογένεια, σε περίπτωση που οι ενέργειες αυτές αποφασίστηκαν με μία και μόνη απόφαση που εκδόθηκε στο πλαίσιο των κανόνων δημοσίου δικαίου για την προστασία των παιδιών;

3) α) Αν θεωρηθεί ότι η συνήθης διαμονή του παιδιού δεν βρίσκεται εντός του άλλου αυτού κράτους μέλους, υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να ληφθεί ένα προσωρινό ή ασφαλιστικό μέτρο (περί αναθέσεως της επιμέλειας του παιδιού σε τρίτον) βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού, εντός του κράτους μέλους αυτού;

β) Ή μήπως ο ως άνω κανονισμός έχει εφαρμογή, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 1, παράγραφος 2, σημείο δ', αυτού, μόνο στο μέρος εκείνο της αποφάσεως που αφορά την ανάθεση της επιμέλειας σε τρίτους;

β) Είναι το προσωρινό ή ασφαλιστικό μέτρο περί του οποίου γίνεται λόγος στο άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού αποκλειστικά ένα μέτρο που μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο; Είναι δεσμευτικές οι σχετικές με το εν λόγω μέτρο διατάξεις του εθνικού δικαίου κατά την εφαρμογή του άρθρου αυτού;

2) Πώς πρέπει να ερμηνευθεί, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, η έννοια της “συνήθους διαμονής” περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού, καθώς και στο συναφές άρθρο 13, παράγραφος 1, ειδικότερα σε σχέση με μια κατάσταση

γ) Μετά τη λήψη του προσωρινού ή ασφαλιστικού μέτρου, πρέπει να παραπεμφθεί αυτεπαγγέλτως η υπόθεση σε δικαστήριο του αρμοδίου κράτους μέλους;

- 4) Αν το επιληφθέν συναφώς δικαστήριο του κράτους μέλους δεν έχει καμία δικαιοδοσία, πρέπει να απορρίψει τη σχετική προσφυγή ως απαράδεκτη ή να παραπέμψει την υπόθεση σε δικαστήριο άλλου κράτους μέλους;»

10. Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία κατέθεσαν παρατηρήσεις η Φινλανδική, η Γερμανική, η Ελληνική και η Ιταλική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

IV — Νομική εκτίμηση

A — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

11. Το πρώτο ερώτημα είναι κατ' ουσίαν όμοιο με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα στο πλαίσιο της υποθέσεως C-435/06. Το Δικαστήριο απάντησε στο ερώτημα αυτό με την απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2007⁴, η οποία εκδόθηκε πέντε ημέρες μετά την έκδοση της διατάξεως περί παραπομπής, ως εξής:

«Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέρι-

μνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004, έχει την έννοια ότι η περίπτωση της μιας και μόνης αποφάσεως που διατάσσει την άμεση αφαίρεση της επιμέλειας παιδιού και την ανάθεσή της σε τρίτους, ήτοι σε ανάδοχη οικογένεια, εμπίπτει στην έννοια των “αστικών υποθέσεων” κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, ακόμη και όταν η απόφαση αυτή ελήφθη στο πλαίσιο των κανόνων δημοσίου δικαίου για την προστασία της παιδικής ηλικίας.»

12. Ανάλογη απάντηση πρέπει να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα της παρούσας υποθέσεως.

B — Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

13. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία της έννοιας της «συνήθους διαμονής» ενός παιδιού, με την οποία το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 συνδέει τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων⁵ του οικείου κράτους μέλους για τη λήψη αποφάσεων στον τομέα της γονικής μέριμνας. Η ερμηνεία αυτή έχει ταυτόχρονα επίπτωση στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους εντός του

4 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2.

5 — Ο όρος «δικαστήριο» υπό την έννοια του κανονισμού 2201/2003 καλύπτει, σύμφωνα με το άρθρο του 2, σημείο 1, όλες τις αρχές των κρατών μελών που έχουν διεθνή δικαιοδοσία για τα ζητήματα που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού σύμφωνα με το άρθρο 1.

οποίου το παιδί βρίσκεται αλλά δεν έχει τη συνήθη διαμονή του. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, στην απλή παρουσία βασίζεται η δικαιοδοσία μόνον αν δεν μπορεί να διαπιστωθεί καμία άλλη συνήθης διαμονή του παιδιού.

14. Ο κανονισμός 2201/2003 δεν περιέχει ορισμό της έννοιας της «συνήθους διαμονής». Από τη χρήση του επιθέτου «συνήθης» μπορεί απλώς να συναχθεί ότι η διαμονή πρέπει να έχει ορισμένη σταθερότητα ή κανονικότητα.

15. Από την έλλειψη ορισμού όμως δεν συνάγεται —όπως υποστηρίζει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου— ότι ο όρος αυτός δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομικής ερμηνείας, και ότι η σημασία του εξαντλείται στο σύνθητες λεκτικό νόημα. Αντιθέτως, η σημασία του όρου αυτού πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί περαιτέρω λαμβάνοντας υπόψη το νόημά του και τον σκοπό του, καθώς και το ρυθμιστικό του πλαίσιο. Όμως, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ορθώς αναφέρει ότι η ερμηνεία πρέπει να αφήσει στον εθνικό δικαστή επαρκές περιθώριο εκτιμήσεως ώστε να μπορεί να λάβει υπόψη όλες τις πραγματικές περιστάσεις που έχουν σημασία για τη συγκεκριμένη υπόθεση.

1. Βασικές σκέψεις στις οποίες στηρίζονται οι περί δικαιοδοσίας κανόνες του κανονισμού 2201/2003 για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη γονική μέριμνα

16. Τα παιδιά χρειάζονται την ειδική προστασία και τη φροντίδα των γονέων τους ή, αν αυτοί δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους, του κράτους ή άλλων προσώπων, στα οποία έχει ανατεθεί η επιμέλεια. Αν απαιτούνται δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες αφορούν τη γονική μέριμνα, θα πρέπει να αποφεύγονται όσο το δυνατό μακροχρόνιες δικαστικές διαδικασίες, ώστε η ανάπτυξη των παιδιών να ζημιώνεται όσο το δυνατό λιγότερο.

17. Για υποθέσεις με διεθνείς αναφορές, ο κανονισμός 2201/2003 διασφαλίζει τον σαφή και εξαντλητικό καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας, ως πρώτη προϋπόθεση για την ταχεία λήψη δικαστικών αποφάσεων προς το συμφέρον του παιδιού. Οι όροι που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο αυτό στον κανονισμό 2201/2003 πρέπει επομένως να ερμηνεύονται αυτοτελώς και όχι παραπέμποντας στο εθνικό δίκαιο, για να εξασφαλίζεται ενιαία ερμηνεία και εφαρμογή των περί δικαιοδοσίας διατάξεων και να αποφεύγονται συγκρούσεις αρμοδιότητας⁶.

18. Όπως ειδικότερα τονίζεται στη δωδέκατη αιτιολογική σκέψη, ο κανονισμός 2201/2003 αναθέτει τη δικαιοδοσία πρωτίστως στα

6 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση C (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2, σκέψεις 46 και 47).

δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο το ενδιαφερόμενο παιδί έχει τη συνήθη διαμονή του. Λόγω της εγγύτητας, τα εν λόγω δικαστήρια είναι πράγματι, γενικώς, σε θέση να κρίνουν καλύτερα τι ανταποκρίνεται στο συμφέρον του παιδιού.

κανονισμού 2201/2003 δικαιοδοσίες, πρέπει να αναπτυχθούν κριτήρια τα οποία προσδίδουν στη διαμονή ενός παιδιού την ποιότητα της «συνήθους» διαμονής και τη διακρίνουν από τη λιγότερο σταθεροποιημένη παρουσία.

19. Υπό το φως αυτού του στόχου πρέπει να ερμηνεύεται η έννοια της «συνήθους διαμονής», η οποία έχει προέχουσα σημασία για τη θεμελίωση της γενικής δικαιοδοσίας σύμφωνα με το άρθρο 8 του κανονισμού 2201/2003, αλλά και για άλλες άμεσα ή έμμεσα συνδεόμενες με αυτή δωσιδικίες (άρθρα 9, 10 και 13).

20. Η απλή παρουσία πρέπει να διαχωρίζεται από τη συνήθη διαμονή. Η παρουσία ενός παιδιού σε ένα κράτος μέλος έχει μεν, ομοίως, σχέση με την εγγύτητα προς τα εκεί δικαστήρια. Αυτή η σχέση όμως δεν έχει την ίδια ποιότητα με τη συνήθη διαμονή. Για τον λόγο αυτόν, το άρθρο 13 του κανονισμού 2201/2003 απονέμει στα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί μόνον «επικουρική» δικαιοδοσία, η οποία υποχωρεί όταν μπορεί να διαπιστωθεί η συνήθης διαμονή εντός άλλου κράτους.

21. Επομένως, για να διαχωριστούν η μία από την άλλη οι κατά τα άρθρα 8 και 13 του

2. Η σχέση του κανονισμού 2201/2003 προς τις πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις

22. Κατά την έκδοση του κανονισμού 2201/2003, υπήρχαν ήδη πολλές πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες ισχύουν για πολλά ή για όλα τα κράτη μέλη και περιέχουν τις ρυθμίσεις περί δικαιοδοσίας για την έκδοση αποφάσεων σχετικά με τη γονική μέριμνα. Ο κανονισμός 2201/2003 αντικατέστησε μερικώς τις εν λόγω ρυθμίσεις στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και ισχύει εν μέρει παράλληλα με τις πολυμερείς ρυθμίσεις.

23. Παρά ταύτα, οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν για τον κανονισμό 2201/2003 σημαντικό στοιχείο του ιστορικού της γενέσεώς του. Επιπλέον, τα πεδία εφαρμογής των αντίστοιχων ρυθμιστικών μέσων πρέπει να διαχωρίζονται συνεκτικώς. Αυτό προϋποθέτει ενιαία αντίληψη της έννοιας της «συνήθους διαμονής» με την οποία συνδέονται τόσο οι ρυθμίσεις των διεθνών συμβάσεων όσο και ο κανονισμός 2201/2003.

24. Από απόψεως περιεχομένου, ο κανονισμός 2201/2003 εμπνέεται στον τομέα αυτόν, κυρίως, από τη Σύμβαση της Χάγης, της 19ης Οκτωβρίου 1996, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής μέριμνας και μέτρων προστασίας των παιδιών⁷ (στο εξής: Σύμβαση της Χάγης του 1996)⁸. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Χάγης του 1996, όπως και το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, αναγνωρίζει πρωτίστως ως έχοντα δικαιοδοσία τα δικαστήρια του κράτους στο οποίο το παιδί έχει τη συνήθη διαμονή του.

25. Σύμφωνα με το άρθρο 61, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003, ο τελευταίος υπερίσχυει της Συμβάσεως της Χάγης του 1996, εφόσον το συγκεκριμένο παιδί έχει τη συνήθη διαμονή του στο έδαφος κράτους μέλους. Σ' αυτό αντιστοιχεί το άρθρο 52, παράγραφοι 2 και 4, της Συμβάσεως της Χάγης του 1996, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη την εφαρμογή των περί διεθνούς δικαιοδοσίας διατάξεων του κοινοτικού δικαίου στα παιδιά που έχουν τη συνήθη διαμονή τους εντός της Κοινότητας.

7 — Η απόφαση 2008/431/ΕΚ του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2008 (ΕΕ L 151, σ. 36), εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη, τα οποία δεν έχουν ήδη προσχωρήσει στη σύμβαση, να την κυρώσουν ή να προσχωρήσουν σ' αυτή προς το συμφέρον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το κείμενο της συμβάσεως περιλαμβάνεται στο παράρτημα της αποφάσεως 2008/431/ΕΚ (ΕΕ L 151, σ. 39).

8 — Πρόταση της Επιτροπής για κανονισμό του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 και τροποποιεί τον κανονισμό 44/2001 σχετικά με υποθέσεις διατροφής [COM(2002) 222 τελικό]. Βλ., επίσης, προτάσεις μου της 20ής Σεπτεμβρίου 2007 στην υπόθεση C (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2, σημείο 49).

26. Όπως ορθώς τόνισαν η Φινλανδική, η Γερμανική και η Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, χρειάζεται ενιαία ερμηνεία του όρου της «συνήθους διαμονής», ώστε να διαχωρίζονται συνεκτικώς τα πεδία εφαρμογής της Συμβάσεως της Χάγης του 1996 και του κανονισμού 2201/2003 και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις αρμοδιοτήτων μεταξύ των δικαστηρίων κρατών μελών και των δικαστηρίων άλλων συμβαλλομένων κρατών της Συμβάσεως της Χάγης του 1996⁹.

27. Πρέπει να αναφερθούν ακόμη τρεις άλλες συναφείς διεθνείς συμβάσεις, των οποίων η σχέση προς τον κανονισμό 2201/2003 ρυθμίζεται στο άρθρο του 60:

- η σύμβαση της Χάγης, της 5ης Οκτωβρίου 1961, σχετικά με την αρμοδιότητα των αρχών και το εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά την προστασία των ανηλίκων¹⁰ (στο εξής: ΣΠΑ) (άρθρο 60, στοιχείο α'),

9 — Βλ., σχετικά με τις διατάξεις περί του πεδίου εφαρμογής, προτάσεις μου στην υπόθεση C (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 8, σημείο 50).

10 — *Actes et documents de la neuvième session de la conférence de La Haye de droit international privé (1960)*, τόμος IV (για το γαλλικό κείμενο βλ. http://www.hcch.net/index_fr.php?act=conventions.pdf&cid=39).

- η ευρωπαϊκή σύμβαση, της 20ής Μαΐου 1980, για την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε θέματα επιμέλειας των τέκνων καθώς και για την αποκατάσταση της επιμέλειάς τους (στο εξής: ΕΣΕ)¹¹ (άρθρο 60, στοιχείο δ'),

θέματα ρυθμιζόμενα από τον εν λόγω κανονισμό.

- σύμβαση της Χάγης, της 25ης Οκτωβρίου 1980, για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών (στο εξής: ΣΧΑΠ)¹² (άρθρο 60, στοιχείο ε').

29. Η ΣΠΑ αποτελεί την προηγούμενη ρύθμιση επί της οποίας βασίστηκε η Σύμβαση της Χάγης του 1996¹³. Ήδη η ΣΠΑ καθόριζε τη συνήθη διαμονή ως κριτήριο για τη δικαιοδοσία. Ομοίως η ΕΣΕ, όπως και η ΣΧΑΠ, χρησιμοποιεί το κριτήριο της συνήθους διαμονής σε ζητήματα επιστροφής απαχθέντων παιδιών.

28. Σύμφωνα με το άρθρο 60 του κανονισμού 2201/2003, αυτός υπερισχύει στις σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών των εν λόγω συμβάσεων, στον βαθμό που αφορούν

30. Το άρθρο 11 του κανονισμού 2201/2003 εμπνέεται όλως ιδιαίτερα από τη Σύμβαση της Χάγης του 1980 (ΣΧΑΠ) και έχει ακολουθήσει τις κατευθύνσεις της, όπως προσφάτως παρατήρησε το Δικαστήριο με την απόφαση επί της υποθέσεως *Rinau*¹⁴. Αμφότερες οι ρυθμίσεις έχουν ως σκοπό να διασφαλίσουν ανυπερθέτως την επιστροφή των απαχθέν-

11 — Για το αυθεντικό κείμενο, βλ. <http://www.conventions.coe.int/Treaty/fr/Treaties/Html/105.htm>. Η ελληνική μετάφραση υπάρχει στο ΦΕΚ Α' 195/1992, νόμος 2104/1992, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε θέματα επιμέλειας των τέκνων καθώς και για την αποκατάσταση της επιμέλειάς τους.

12 — *Actes et documents de la quatorzième session de la conférence de La Haye de droit international privé* (1980), τόμος III, σ. 413 επ. (για το γαλλικό κείμενο βλ. http://www.hcch.net/index_fr.php?act=conventions.text&cid=24). Η ελληνική μετάφραση υπάρχει στο ΦΕΚ Α' 193/1992, νόμος 2102/1992, κύρωση διεθνούς συμβάσεως για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών.

13 — Βλ. Lagarde, P., «Επεξηγηματική Έκθεση επί της Συμβάσεως της Χάγης του 1996», *Actes et documents de la dix-huitième session de la conférence de La Haye de droit international privé* (1996), τόμος II, σ. 534, σημείο 3 (πρόσβαση στην επεξηγηματική έκθεση μέσω της ιστοσελίδας <http://hcch.e-vision.nl/upload/expl34.pdf>).

14 — Βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2008, C-195/08 PPU, *Rinau* (Συλλογή 2008, σ. I-5271, σκέψεις 49 και 62).

ντων παιδιών στο κράτος εντός του οποίου διέμεναν συνήθως πριν από την παράνομη μετακίνησή τους. Αυτή η σύμπτωση επίσης επιβάλλει ενιαία ερμηνεία της έννοιας της «συνήθους διαμονής».

31. Οι συναφείς πολυμερείς διεθνείς συμβάσεις συνειδητά δεν προβαίνουν στον ορισμό της συνήθους διαμονής και αφήνουν τα δικαστήρια να τη συγκεκριμενοποιήσουν στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών κάθε συγκεκριμένης περιπτώσεως¹⁵. Όπως τονίζουν οι κυβερνήσεις που παρενέβησαν, οι εν λόγω συμβάσεις βασίζονται στη σκέψη ότι αποφασιστική σημασία έχει εν προκειμένω το πραγματικό βιοτικό κέντρο του ενδιαφερομένου ανηλίκου, το οποίο πρέπει να εξακριβώνεται με τη βοήθεια όλων των συναφών περιστάσεων και να διαχωρίζεται από τον νομικό όρο της «κατοικίας»¹⁶.

15 — Βλ. πρόταση της Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σ. 9). Ο Lagarde, P., εξηγεί ότι η εισαγωγή ορισμού της συνήθους διαμονής στη Σύμβαση της Χάγης του 1996 απορρίφθηκε για να μη διαταράξει την ερμηνεία πολυάριθμων άλλων υφιστάμενων συμβάσεων που χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο (βλ. επεξηγηματική έκθεση, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13, σ. 552, σημείο 40).

16 — Ως προς τη Σύμβαση της Χάγης του 1961, βλ. επεξηγηματική έκθεση του Steiger, W., *Actes et documents de la neuvième session de la conférence de La Haye de droit international privé* (1960), τόμος IV, σ. 219, 225 επ. (για την επεξηγηματική έκθεση βλ. <http://hcch.e-vision.nl/upload/expl10f.pdf>).

Ως προς τη Σύμβαση της Χάγης του 1980, βλ. επεξηγηματική έκθεση του Pérez-Vera, E., *Actes et documents de la quatorzième session de la conférence de La Haye de droit international privé* (1980), τόμος III, σ. 426, 445, σημείο 66 (για την επεξηγηματική έκθεση βλ. <http://hcch.e-vision.nl/upload/expl28.pdf>). Η συναφής νομολογία των δικαστηρίων των συμβαλλομένων κρατών της Συμβάσεως της Χάγης του 1980 περιλαμβάνεται στην τράπεζα δεδομένων INCADAT (<http://www.incdat.com/index.cfm>).

Ως προς την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1980, βλ. επεξηγηματική έκθεση, σημείο 15 (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/105.htm>), που παραπέμπει στο ψήφισμα (72) 1 της Επιτροπής Υπουργών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 18ης Ιανουαρίου 1971, «On the Standardisation of the Legal Concepts of Domicile and Residence» (<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstranetServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=587908&SecMode=1&DocId=642776&Usage=2>).

3. Σημασία της νομολογίας του Δικαστηρίου επί του όρου της μόνιμης κατοικίας στο δημοσιούπαλληλικό και στο κοινωνικό δίκαιο

32. Στην ερμηνευτική της πρόταση, η Επιτροπή τονίζει κάποιες διαφορετικές πτυχές. Αυτή παραπέμπει για τον ορισμό της συνήθους διαμονής στις σκέψεις που διατυπώθηκαν κατά τις διαπραγματεύσεις της συμβάσεως βάσει του άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές¹⁷.

33. Στην επεξηγηματική έκθεση σχετικά με τη σύμβαση (έκθεση Borras) αναφέρεται ότι η εισαγωγή ορισμού της συνήθους διαμονής τελικώς απορρίφθηκε. Εντούτοις, ελήφθη ιδιαίτερα υπόψη το γεγονός ότι το Δικαστήριο, σε άλλους τομείς του δικαίου, όρισε τη συνήθη διαμονή ως «τον τόπο στον οποίο ο ενδιαφερόμενος καθόρισε, με τη βούληση να του προσδώσει σταθερό χαρακτήρα, το μόνιμο ή σύνθετο κέντρο των συμφερόντων του. Για τον καθορισμό της συνήθους διαμονής (κατοικίας), πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα πραγματικά στοιχεία που τη

17 — ΕΕ 1998, C 221, σ. 2. Η σύμβαση δεν άρχισε μεν να ισχύει αλλά μπορεί να θεωρηθεί από απόψεως περιεχομένου ως πρόδρομος του κανονισμού 2201/2003. Οι διατάξεις της επαναλήφθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων (ΕΕ L 160, σ. 19), ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 2201/2003.

συνιστούν και, ιδίως, η πραγματική διαμονή των ενδιαφερομένων»¹⁸.

34. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση οι εκπρόσωποι της Φινλανδίας και της Γερμανίας καθώς και ο εκπρόσωπος του Ηνωμένου Βασιλείου έβαλαν, εντούτοις, ορθώς κατά της χρησιμοποίησής αυτού του ορισμού για τη συγκεκριμενοποίηση της «συνήθους διαμονής» ενός παιδιού υπό την έννοια του κανονισμού 2201/2003.

35. Η παρατεθείσα νομολογία αφορά ειδικό ερώτημα σχετικά με το υπαλληλικό δίκαιο, ήτοι τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση επιδόματος αποδημίας. Υπάλληλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δικαιούται να λάβει το επίδομα αυτό μόνον αν μεταφέρει τη μόνιμη κατοικία του επ' ευκαιρία του διορισμού του στον τόπο υπηρεσίας του, αλλά όχι αν αυτός ήταν εκεί εγκατεστημένος από πριν.

36. Ανεξαρτήτως του ότι ο εν λόγω τομέας του δημοσιούπαλληλικού δικαίου δεν εμφανίζει κανένα κοινό σημείο με την εν προκειμένω, οικογενειακού δικαίου υπόθεση, ο ορισμός δεν ενδείκνυται να εφαρμοστεί, επίσης, από απόψεως περιεχομένου. Αυτός

πράγματι τονίζει υπερβολικά την πρόθεση του ενδιαφερομένου. Αυτό μπορεί στην περίπτωση ενηλίκων να είναι δυνατόν. Έτσι, η επεξηγηματική έκθεση Borrás δεν παραπέμπει τυχαία την παρατεθείσα νομολογία σε σχέση με τη διεθνή δικαιοδοσία σε θέματα διαζυγίου. Πάντως, στην περίπτωση ανήλικων παιδιών, αποφασιστική σημασία δεν έχει η ίδια βούληση αλλά η βούληση των γονέων στους οποίους ανήκει επίσης –ως τμήμα του δικαίωματος επιμέλειας– το δικαίωμα καθορισμού του τόπου διαμονής του παιδιού. Ακριβώς στο πλαίσιο διαφορών σχετικά με το δικαίωμα ασκήσεως της επιμέλειας διαφέρουν, όμως, οι απόψεις των προσώπων που δικαιούνται να ασκούν την επιμέλεια ως προς το πού θα πρέπει να διαμένει το παιδί. Επομένως, η πρόθεση του πατέρα και/ή της μητέρας να εγκατασταθεί μαζί με το παιδί σε ορισμένο τόπο μπορεί να αποτελεί ένδειξη για τη συνήθη διαμονή αυτού, αλλά δεν μπορεί να αποτελεί τη μόνη καθοριστική προϋπόθεση.

37. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επίσης ορθώς ανέφερε ότι ο ορισμός της «κατοικίας» την οποία ανέπτυξε το Δικαστήριο ερμηνεύοντας διατάξεις κοινωνικού δικαίου¹⁹ δεν πρέπει να εφαρμοστεί στον κανονισμό 2201/2003, διότι οι δύο ρυθμίσεις επιδιώκουν εντελώς διαφορετικούς σκοπούς. Οι διατάξεις περί της εφαρμογής των συστημάτων της κοινωνικής ασφάλισης σε διακινούμενους εργαζόμενους αποσκοπούν στον διαχωρισμό της αρμοδιότητας για τη χορήγηση ορισμένων παροχών μεταξύ του κράτους κατοικίας και του κράτους απασχολήσεως. Στην περίπτωση αυτή, αντίθετα προς ό,τι συμβαίνει όσον αφορά τη δικαιοδοσία για

18 — Borrás, A., *Επεξηγηματική έκθεση σχετικά με τη σύμβαση βάσει του άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές* (ΕΕ 1998, C 221, σ. 27, σημείο 32). Το παρατιθέμενο χωρίο απαντά, μεταξύ άλλων, στην απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 1994, C-452/93 P, Magdalena Fernández κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-4295, σκέψη 22), και επαναλαμβάνεται έκτοτε παγίως στη νομολογία του Πρωτοδικείου (βλ., π.χ., απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Οκτωβρίου 2005, T-298/02, Herrero Romeu κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. I-4599, σκέψη 51).

19 — Αποφάσεις της 17ης Φεβρουαρίου 1977, 76/76, Di Paolo (Συλλογή τόμος 1977, σ. 117, σκέψεις 17 έως 22), της 8ης Ιουλίου 1992, C-102/91, Knoch (Συλλογή 1992, σ. I-4341, σκέψεις 21 έως 23), της 25ης Φεβρουαρίου 1999, C-90/97, Swaddling (Συλλογή 1999, σ. I-1075, σκέψεις 29 και 30), και της 11ης Νοεμβρίου 2004, C-372/02, Adanez-Vega (Συλλογή 2004, σ. I-10761, σκέψη 37).

αποφάσεις που έχουν σχέση με το δικαίωμα ασκήσεως της επιμέλειας, δεν είναι το συμφέρον του ενδιαφερομένου που προέχει, αλλά η κατανομή των επιβαρύνσεων μεταξύ των κρατών μελών.

επέφεραν για πρώτη φορά έννομα αποτελέσματα²¹.

4. Συνέπειες για την ερμηνεία του όρου της «συνήθους διαμονής» υπό την έννοια του κανονισμού 2201/2003

38. Λαμβάνοντας υπόψη το γράμμα και τον σκοπό του κανονισμού 2201/2003, καθώς και των συναφών πολυμερών διεθνών συμβάσεων, ο όρος της «συνήθους διαμονής» στο άρθρο 8, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού θα πρέπει επομένως να εκλαμβάνεται υπό την έννοια ότι δηλώνει το πραγματικό βιοτικό κέντρο του παιδιού.

39. Για τον καθορισμό του πραγματικού βιοτικού κέντρου του παιδιού, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις απόψεις που υπήρχαν κατά τη «χρονική στιγμή της άσκησης της προσφυγής». Είναι πάντως ασαφές τι πρέπει να νοείται ως άσκηση της προσφυγής σε μια περίπτωση όπως η προκείμενη, κατά την οποία μια διοικητική αρχή ενήργησε προφανώς αυτεπαγγέλτως²⁰. Το κρίσιμο μέτρο θα μπορούσε ιδίως να είναι η διαταχθείσα στις 16 Νοεμβρίου 2005 ανάθεση επιμέλειας, εφόσον, με το μέτρο αυτό, οι ενέργειες των εν λόγω αρχών

40. Επί της ουσίας, κυρίως η διάρκεια και η κανονικότητα της διαμονής καθώς και η οικογενειακή και κοινωνική ενσωμάτωση του παιδιού μπορούν να είναι σημαντικές για τον προσδιορισμό του τόπου της συνήθους διαμονής.

— Διάρκεια και κανονικότητα της διαμονής

41. Για να διακρίνεται η συνήθης διαμονή από την απλώς προσωρινή παρουσία, η διαμονή πρέπει κανονικά να έχει κάποια διάρκεια. Ο κανονισμός 2201/2003 δεν προβλέπει σχετικώς ορισμένη ελάχιστη διάρκεια. Αντιθέτως, η απάντηση στο ερώτημα πότε η διαμονή έχει την αναγκαία διάρκεια εξαρτάται από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως. Σημασία μπορούν να έχουν ιδίως η ηλικία του παιδιού και το οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον.

42. Η διαμονή δεν απαιτείται να είναι αδιάλειπτη. Έτσι, προσωρινή απουσία του παιδιού, για παράδειγμα κατά τη διάρκεια των

20 — Βλ., ως προς την έννοια της φράσεως «αγωγή που έχει ασκηθεί» κατά το άρθρο 64, παράγραφος 2, του κανονισμού 2201/2003, προτάσεις μου στην υπόθεση C (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 8, σημεία 67 και 68).

21 — Όσον αφορά την κίνηση της διαδικασίας κατά την έννοια του άρθρου 64, παράγραφος 2, του κανονισμού 2201/2003, το Δικαστήριο φαίνεται μάλιστα να λαμβάνει υπόψη προγενέστερη ημερομηνία, ήτοι αυτή των πρώτων ενδουηρεσιακών διερευνήσεων της αρχής (βλ. απόφαση C, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 2, σκέψη 72).

διακοπών, δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την εξακολούθηση της συνήθους διαμονής. Οπωσδήποτε, δεν είναι πλέον δυνατό να γίνεται δεκτή η ύπαρξη συνήθους διαμονής αν είναι αβέβαιη η επιστροφή στον αρχικό τόπο διαμονής λόγω των πραγματικών περιστάσεων.

43. Στην περίπτωση νόμιμης μετοικεσίας, η μόνιμη διαμονή μπορεί να μεταφερθεί στο κράτος υποδοχής ακόμη και μετά από πολύ σύντομη χρονική περίοδο. Αυτό υποδεικνύει το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, τα δικαστήρια του κράτους μέλους της προηγούμενης συνήθους διαμονής του παιδιού διατηρούν την αρμοδιότητά τους, κατά παρέκκλιση του άρθρου 8, για περίοδο τριών μηνών μετά τη μετοικεσία, προκειμένου να τροποποιήσουν απόφαση η οποία αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας εκδοθείσα σε αυτό το κράτος μέλος πριν από τη μετοικεσία του παιδιού, εφόσον ο δικαιούχος του δικαιώματος επικοινωνίας δυνάμει της αποφάσεως που αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας εξακολουθεί να διαμένει συνήθως στο κράτος μέλος της προηγούμενης συνήθους διαμονής του παιδιού. Η διάταξη βασίζεται επομένως στη σκέψη ότι ήδη πριν από την παρέλευση τριών μηνών μπορεί να υφίσταται συνήθης διαμονή σε νέο τόπο κατοικίας, ώστε να χρειάζεται η διατήρηση ρυθμίσεως περί δικαιοδοσίας κατά παρέκκλιση από το άρθρο 8 υπέρ των δικαστηρίων του τόπου της προηγούμενης συνήθους διαμονής.

44. Εντούτοις, το άρθρο 9, παράγραφος 1, αφορά μια πολύ ειδική περίπτωση. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση που συνεπάγεται αλλαγή τόπου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης. Ιδίως, η σχετική κοινή πρόθεση των

γονιών για διαρκή εγκατάσταση με το παιδί σε άλλο κράτος μπορεί να αποτελεί ένδειξη για τη μεταφορά της συνήθους διαμονής. Η βούληση των γονιών μπορεί, για παράδειγμα, να εκδηλώνεται με συγκεκριμένα απτά μέτρα, όπως την απόκτηση ή τη μίσθωση κατοικίας στο κράτος υποδοχής, τη δήλωση ενώπιον των αρχών, τη δημιουργία σχέσεως εργασίας και την εγγραφή του παιδιού σε παιδικό σταθμό ή σε σχολείο. Αντίστοιχα, η εγκατάλειψη της παλαιάς κατοικίας και της θέσεως εργασίας καθώς και η διαγραφή ενώπιον των αρχών μπορούν να υποδεικνύουν το τέλος της συνήθους διαμονής στο αρχικό κράτος.

45. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, είναι επίσης νοητό να μην υφίσταται πλέον, κατά τη διάρκεια μεταβατικής περιόδου, συνήθης διαμονή εντός του αρχικού κράτους, χωρίς το καθεστώς στο κράτος υποδοχής να έχει ήδη σταθεροποιηθεί ώστε να υπάρχει συνήθης διαμονή. Ακριβώς γι' αυτή την περίπτωση, το άρθρο 13 του κανονισμού 2201/2003 αναγνωρίζει επικουρική δικαιοδοσία στα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί.

46. Για την περίπτωση απαγωγής παιδιού, το άρθρο 10 προβλέπει υπό ορισμένες περιστάσεις την εξακολούθηση της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους της προηγούμενης συνήθους διαμονής πριν από την απαγωγή. Εντούτοις, η απαγωγή δεν αποκλείει τη μεταφορά της συνήθους διαμονής στο κράτος στο οποίο μεταφέρθηκε το παιδί. Αλλαγή της δικαιοδοσίας μπορεί στην περίπτωση αυτή να επέλθει αμέσως με τη συγκατάθεση των εχόντων την επιμέλεια προσώπων και των αρμόδιων αρχών

(άρθρο 10, στοιχείο α'). Σε κάθε άλλη περίπτωση, η μεταβίβαση της δικαιοδοσίας μπορεί να επέλθει μόνον αφού το παιδί διέμεινε τουλάχιστον ένα έτος στο άλλο κράτος μέλος (άρθρο 10, στοιχείο β'). Όμως, η προθεσμία ενός έτους αυτή καθεαυτή, στο πλαίσιο αυτό, επίσης δεν έχει αποφασιστική σημασία. Η μεταφορά της δικαιοδοσίας εξαρτάται αντιθέτως από τις συντρέχουσες περιστάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 10, στοιχείο β', περιπτώσεις i έως iv.

— Οικογενειακή και κοινωνική κατάσταση του παιδιού

47. Η διάρκεια, η οποία διακρίνει τη συνήθη διαμονή από την απλή παρουσία εξαρτάται επίσης από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον ενός παιδιού. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες, οι οποίοι μπορούν ανάλογα με την ηλικία του παιδιού να έχουν διαφορετική σπουδαιότητα, να δημιουργήσει από αυτούς μια συνολική εικόνα.

48. Το οικογενειακό περιβάλλον προσδιορίζεται κυρίως από τα πρόσωπα αναφοράς με τα οποία το παιδί ζει στον τόπο διαμονής ή έχει κανονικές σχέσεις, δηλαδή τους γονείς, τους αδελφούς και τις αδελφές, τους παππούδες-γιαγιάδες ή άλλους κοντινούς συγγενείς. Για την κοινωνική ενσωμάτωση σημασία έχουν, για παράδειγμα, περιστάσεις όπως η φοίτηση, οι φίλοι, οι δραστηριότητες κατά τον ελεύθερο χρόνο και κυρίως η κατοχή της γλώσσας.

49. Χωρίς να θέλω να προκαταλάβω τη συνολική εκτίμηση όλων των περιστάσεων εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου, στην προκειμένη περίπτωση πολλά στοιχεία αντιτίθενται στην άποψη ότι, τον Νοέμβριο του 2005, τα παιδιά C, D και E είχαν ήδη τη συνήθη διαμονή τους στη Φινλανδία. Πράγματι, αρχικά υπήρχε μόνο σχέδιο διακοπών, γεγονός το οποίο θα συνηγορούσε υπέρ της εξακολουθήσεως της συνήθους διαμονής στη Σουηδία. Εξάλλου, η συνεχής μετακίνηση από camping σε camping μάλλον θα απέκλεισε τη δυνατότητα δημιουργίας διαρκών κοινωνικών σχέσεων με άλλα πρόσωπα εκτός της μητέρας τους ή του πατριού τους. Επιπροσθέτως, επιβαρυντικό είναι το γεγονός ότι τα παιδιά δεν πήγαν στο σχολείο.

50. Εξάλλου, πρέπει να υποτεθεί ότι τα παιδιά κατείχαν τουλάχιστον μία από τις επίσημες γλώσσες της Φινλανδίας. Επιπλέον, οι γονείς πρέπει τον Νοέμβριο να εγκατέλειψαν την αρχική τους πρόθεση να περάσουν μόνον τις διακοπές τους στη Φινλανδία. Υπέρ αυτού συνηγορεί επίσης το γεγονός ότι τον Οκτώβριο του 2005 η οικογένεια είχε την πρόθεση να αποκτήσει στη Φινλανδία κατοικία μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών.

51. Αν τα φινλανδικά δικαστήρια καταλήξουν, εντούτοις, στο συμπέρασμα ότι τα C, D και E κατά τον κρίσιμο χρόνο δεν είχαν συνήθη διαμονή στη Φινλανδία, οπότε δεν υφίσταται εκεί διεθνής δικαιοδοσία, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, η δικαιοδοσία των φινλανδικών δικαστηρίων θα μπορούσε να προκύψει από το άρθρο 13. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι ότι, λαμβάνοντας υπόψη τα αναφερθέντα κριτήρια, δεν μπορεί να διαπιστωθεί άλλη συνήθης διαμονή, ιδίως στη Σουηδία.

52. Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση: η συνήθης διαμονή ενός παιδιού σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 βρίσκεται στον τόπο στον οποίο το παιδί έχει το βιοτικό του κέντρο, λαμβανομένων υπόψη όλων των πραγματικών λυσιτελών περιστάσεων, ιδίως της διάρκειας και της κανονικότητας της διαμονής, καθώς και του οικογενειακού και κοινωνικού του περιβάλλοντος. Μόνον αν δεν μπορεί να διαπιστωθεί συνήθης διαμονή υπό την έννοια αυτή, ούτε υφίσταται διεθνής δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 12²², έχουν δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί.

προκειμένη υπόθεση μόνον αν το αιτούν δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις στο δεύτερο ερώτημα, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η δικαιοδοσία των φινλανδικών δικαστηρίων δεν απορρέει ήδη από τα άρθρα 8 ή 13 του κανονισμού 2201/2003.

1. Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος

Γ — Επί του τρίτου ερωτήματος

53. Το τρίτο ερώτημα, που περιλαμβάνει τρία σκέλη, αφορά την ερμηνεία του άρθρου 20 του κανονισμού 2201/2003. Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, σε επείγουσες περιπτώσεις, τα δικαστήρια κράτους μέλους μπορούν να λαμβάνουν προσωρινά ή ασφαλιστικά μέτρα, τα οποία προβλέπονται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, έστω και αν ο κανονισμός δεν τους απονέμει δικαιοδοσία ως προς την ουσία της υπόθεσης.

54. Επομένως, η ερμηνεία της διατάξεως αυτής έχει αποφασιστική σημασία στην

55. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά για τις προϋποθέσεις από τις οποίες το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 εξαρτά τη λήψη προσωρινών μέτρων σε σχέση με τη γονική μέριμνα, όπως είναι ειδικότερα η άμεση αφαίρεση της επιμέλειας παιδιού.

56. Ερμηνεύοντας το άρθρο 20, παράγραφος 1, πρέπει μεν να ληφθεί υπόψη ότι η διάταξη αυτή απονέμει δικαιοδοσία σε δικαστήρια τα οποία σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 2201/2003 δεν είναι αρμόδια να κρίνουν επί της ουσίας και πρέπει επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 17 του κανονισμού, να διαπιστώσουν την έλλειψη δικαιοδοσίας τους. Επομένως, το άρθρο 20, παράγραφος 1, πρέπει κατ' αρχήν να ερμηνεύεται συσταλτικώς. Εντούτοις, πρέπει να επιτρέπεται στα δικαστήρια, σε επείγουσες περιπτώσεις, να λαμβάνουν κάθε μέτρο που απαιτείται προς το συμφέρον του παιδιού.

22 — Η υπεροχή του άρθρου 12 έναντι του άρθρου 13 δημιουργεί, εντούτοις, προβλήματα (βλ. Rauscher, Th., *Europäisches Zivilprozessrecht*, τόμος I, 2η έκδοση, Μόναχο, 2006, άρθρο 13, σημείο 5).

57. Από το γράμμα της διατάξεως προκύπτει πάντως, πρώτον, ότι τα μέτρα μπορούν να αφορούν μόνον παιδιά που βρίσκονται στο κράτος μέλος του επιληφθέντος δικαστηρίου. Πράγματι, το δικαστήριο του κράτους στο οποίο βρίσκεται το παιδί μπορεί λόγω της γεωγραφικής εγγύτητάς του να κρίνει ποια επείγοντα μέτρα πρέπει, ενδεχομένως, να ληφθούν. Οι προϋποθέσεις που θέτει συναφώς το άρθρο 20, παράγραφος 1, συντρέχουν εν προκειμένω. Εν προκειμένω δεν χρειάζεται να ληφθεί απόφαση επί του ζητήματος που απασχολεί τη βιβλιογραφία, δηλαδή αν το άρθρο 20 απονέμει τη δικαιοδοσία για τη λήψη των επείγοντων μέτρων ή αν αυτό παραπέμπει απλώς στις περί δικαιοδοσίας διατάξεις του εθνικού δικαίου του επιληφθέντος δικαστηρίου²³. Πράγματι, τα φινλανδικά δικαστήρια ήταν προφανώς και σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο αρμόδια για να διατάξουν την άμεση αφαίρεση της επιμέλειας δυνάμει του άρθρου 18 του νόμου περί προστασίας των παιδιών.

58. Δεύτερον, πρέπει να υπάρχει *επείγουσα περίπτωση*. Υπάρχει επείγουσα περίπτωση πάντοτε όταν απαιτείται η άμεση λήψη μέτρου από τη σκοπιά του επιληφθέντος δικαστηρίου του κράτους στο οποίο βρίσκεται το παιδί, για να διαφυλαχθεί το συμφέρον του παιδιού.

59. Το κριτήριο του επείγοντος στο άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 δεν μπορεί να εφαρμοστεί χωρίς

να ληφθεί υπόψη η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου. Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, τα προσωρινά μέτρα παύουν να ισχύουν μόλις τα δικαστήρια που έχουν διεθνή δικαιοδοσία να κρίνουν επί της ουσίας λάβουν τα μέτρα τα οποία θεωρούν προσήκοντα. Όπως τονίζει η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, με τον τρόπο αυτόν το άρθρο 20, παράγραφος 2, εξασφαλίζει αδιάλειπτη δικαιοδοσία, στο πλαίσιο της οποίας το έχον δικαιοδοσία επί της ουσίας δικαστήριο μπορεί ανά πάσα στιγμή να επιληφθεί της υποθέσεως. Επομένως, όπως ορθώς αναφέρει η Γερμανική Κυβέρνηση, το σύστημα απονομής δικαιοδοσίας του κανονισμού δεν κινδυνεύει να καταστεί άνευ ουσίας λόγω μιας υπερβολικά ευρείας ερμηνείας του όρου του επείγοντος υπό την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 1.

60. Τρίτον, το άρθρο 20, παράγραφος 1, επιτρέπει μόνον *προσωρινά* μέτρα. Η οριστική απόφαση ανήκει αποκλειστικώς στο δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας. Πάντως, το άρθρο 20 δεν προβλέπει συγκεκριμένα χρονικά όρια για την εξακολούθηση των προσωρινών μέτρων. Αν το δικαστήριο που έλαβε τα προσωρινά μέτρα δεν έθεσε χρονικά όρια ή δεν τα εξαφάνισε εκ νέου, το μέτρο αυτό εξακολουθεί να ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 2, έως ότου επιληφθεί το δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία να κρίνει επί της ουσίας.

61. Εντούτοις, η Επιτροπή παραπέμπει, σε σχέση με το τρίτο σκέλος του ερωτήματος, στη νομολογία σχετικά με το άρθρο 24 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση

23 — Βλ., επί της διαφωνίας αυτής, Andrae, M., «Zur Abgrenzung des räumlichen Anwendungsbereichs von KSÜ und autonomen IZPR/IPR», *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts — IPRax*, 2006, σ. 82 (σ. 85 επ.).

αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1972, L 299, σ. 32, στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών), που αντιστοιχεί στο άρθρο 31 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001²⁴. Σύμφωνα με αυτή, τα κατά την έννοια των διατάξεων αυτών «ασφαλιστικά μέτρα» αποβλέπουν στη διατήρηση μιας πραγματικής ή νομικής καταστάσεως προς διασφάλιση των δικαιωμάτων των οποίων η αναγνώριση ζητείται, εξάλλου, από το δικαστήριο της ουσίας²⁵. Ο δικαστής πρέπει να εξαρτά τη χορήγηση των μέτρων αυτών από προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν τον προσωρινό ή συντηρητικό χαρακτήρα τους²⁶.

62. Σε περίπτωση που δεν επιληφθούν τα σουηδικά δικαστήρια, τα οποία ενδεχομένως έχουν δικαιοδοσία για να κρίνουν επί της ουσίας, τα μέτρα περί αφαίρεσεως της επιμέλειας και τοποθετήσεως σε ίδρυμα, που διατάχθηκαν στις 15 Δεκεμβρίου 2005 από την *perusturvalautakunta*, θα μπορούσαν να συνεχίσουν να ισχύουν μέχρι την ενηλικίωση των παιδιών, αντίθετα προς την παρατεθείσα νομολογία. Εφόσον ο κανονισμός 2201/2003 δεν προβλέπει παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο (βλ. ως προς το ζήτημα αυτό, το τρίτο σκέλος του ερωτήματος), η προστασία θα μπορούσε να αποδειχθεί ελλιπής μετά τη λήξη των προσωρινών μέτρων, πράγμα που θα ήταν αντίθετο προς τους στόχους του κανονισμού.

63. Συναφώς πρέπει, αφενός, να παρατηρηθεί ότι η κατ' αναλογίαν εφαρμογή, στο παρόν πλαίσιο, της νομολογίας σχετικά με τα προσωρινά μέτρα σύμφωνα με τη Σύμβαση των Βρυξελλών θα προσέκρουε σε αντιρρήσεις. Προσωρινά μέτρα σε αστική ή εμπορική υπόθεση κατά την έννοια της συμβάσεως αυτής ή του κανονισμού 44/2001 εξυπηρετούν την εξασφάλιση των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος και, επιπλέον, αναμειγνύονται προσωρινώς στα δικαιώματα του καθού. Επομένως, τέτοια προσωρινά μέτρα διαταχθέντα από δικαστή που δεν έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας, πρέπει να περιορίζονται στο απολύτως αναγκαίο.

64. Αντιθέτως, στην περίπτωση μέτρων υπό την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, προέχει το συμφέρον του παιδιού το οποίο δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί το ίδιο τα συμφέροντά του. Ασφαλώς, τα συντηρητικά μέτρα περιορίζουν το δικαίωμα επιμέλειας των γονέων. Αυτοί μπορούν, εντούτοις, να προσφύγουν στο αρμόδιο δικαστήριο και να επιτύχουν με τον τρόπο αυτόν, ενδεχομένως, την παύση της ισχύος των προσωρινών μέτρων σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 2. Στο σημείο αυτό υπάρχει ουσιαστική διαφορά σε σχέση με το άρθρο 24 της Συμβάσεως των Βρυξελλών και το άρθρο 31 του κανονισμού 44/2001, τα οποία δεν περιέχουν ανάλογη διάταξη.

24 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ L 12, σ. 1).

25 — Αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 1992, C-261/90, Reichert και Kockler (Συλλογή 1992, σ. I-2149, σκέψη 34), της 17ης Νοεμβρίου 1998, C-391/95, Van Uden (Συλλογή 1998, σ. I-7091, σκέψη 37), και της 28ης Απριλίου 2005, C-104/03, St. Paul Dairy (Συλλογή 2005, σ. I-3481, σκέψη 13).

26 — Αποφάσεις της 21ης Μαΐου 1980, 125/79, Denilauler (Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 149, σκέψη 15) V an U den (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 38) και St. Paul Dairy (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 23, σκέψη 14).

65. Αφετέρου, η Επιτροπή ορθώς ισχυρίζεται ότι η συνήθης διαμονή των παιδιών μπορεί να έχει μεταφερθεί στη Φινλανδία κατά τη διάρκεια της αφαίρεσεως της επιμέλειάς τους και της τοποθετήσεώς τους σε ίδρυμα που διέταξαν οι φινλανδικές αρχές. Ακολουθώντας, τα φινλανδικά δικαστήρια θα

είχαν δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, για να κρίνουν επί της ουσίας στο πλαίσιο νέας διαδικασίας κινουμένης αμέσως μετά. Εν πάση περιπτώσει, πολλά συνηγορούν υπέρ του ότι δεν υφίσταται πλέον στη Σουηδία συνήθης διαμονή, εφόσον η οικογένεια έχει εγκαταλείψει τη χώρα εδώ και πολύ καιρό, δεν προτίθεται πλέον να παραμείνει στη Φινλανδία μόνο για διακοπές και, επίσης, οι αντικειμενικές πραγματικές περιστάσεις καθιστούν απίθανη την επιστροφή στη Σουηδία. Επομένως, τα φινλανδικά δικαστήρια θα μπορούσαν σύμφωνα με το άρθρο 13 να έχουν δικαιοδοσία στο πλαίσιο νέας δίκης, αν δεν υπήρχε ακόμη συνήθης διαμονή στη Φινλανδία. Συνεπώς, δεν πρέπει να φοβάται κανείς την ύπαρξη «κενού όσον αφορά τη δικαιοδοσία».

2. Επί του δευτέρου σκέλους του τρίτου ερωτήματος

66. Με το δεύτερο σκέλος του τρίτου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν συντηρητικά μέτρα υπό την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 είναι μόνον αυτά τα μέτρα που μπορούν να διαταχθούν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και αν οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που αφορούν τα εν λόγω μέτρα είναι δεσμευτικές κατά την εφαρμογή του άρθρου 20, παράγραφος 1.

67. Σύμφωνα με το γράμμα της, η διάταξη επιτρέπει να λαμβάνονται εκείνα τα προσωρινά μέτρα που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο. Εκτός των προϋποθέσεων που μόλις

αναπτύχθηκαν πιο πάνω στο πλαίσιο της απαντήσεως στο πρώτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος, το άρθρο 20 του κανονισμού 2201/2003 δεν θέτει καμία άλλη προϋπόθεση ως προς το περιεχόμενο των εφαρμοστέων εθνικών διατάξεων²⁷.

68. Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η έννοια του προσωρινού μέτρου αποτελεί αυτοτελή έννοια του κοινοτικού δικαίου. Όπως ορθώς αναφέρουν η Φινλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 δεν απαγορεύει, επομένως, ούτε αυτά τα μέτρα τα οποία το εθνικό δίκαιο δεν χαρακτηρίζει ρητώς ως προσωρινά μέτρα. Όπως προκύπτει από την απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος, η διάταξη επιτρέπει αντιθέτως όλα τα μέτρα τα οποία απαιτούνται για τη διαφύλαξη του συμφέροντος του παιδιού μέχρι την παρέμβαση του δικαστηρίου που έχει δικαιοδοσία να κρίνει επί της ουσίας και τα οποία δεν έχουν οριστικό χαρακτήρα.

69. Κατά τα λοιπά, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προσδιορίσει ποια μέτρα μπορούν να ληφθούν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και αν οι εθνικές διατάξεις είναι δεσμευτικές.

27 — Οι διατάξεις του διεθνούς ιδιωτικού δικαίου περιλαμβάνονται στις εθνικές διατάξεις, όπως τονίζει η Γερμανική Κυβέρνηση. Εφόσον οι διατάξεις αυτές δηλώνουν ως εφαρμοστέο το δίκαιο άλλου κράτους, το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 δεν απαγορεύει την εφαρμογή των αλλοδαπών διατάξεων στις οποίες παραπέμπει το δίκαιο των συγκρούσεων του κράτους του επιληφθέντος δικαστηρίου.

3. Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος

σκέλος του τρίτου ερωτήματος, για να διασφαλιστεί, προς το συμφέρον του παιδιού, η ύπαρξη συνεχούς δικαιοδοσίας για μέτρα στον τομέα της γονικής μέριμνας.

70. Το αιτούν δικαστήριο θέτει ακόμη το ερώτημα αν η υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί αυτεπαγγέλτως σε δικαστήριο του αρμοδίου κράτους μέλους μετά τη λήψη του ασφαλιστικού μέτρου.

71. Μόνον η Ελληνική Κυβέρνηση τάχθηκε υπέρ ανάλογης υποχρέωσης, ενώ οι υπόλοιποι ενδιαφερόμενοι δεν συμφώνησαν ελλείψει συναφούς διατάξεως.

74. Εντούτοις, ο κανονισμός 2201/2003 επίσης δεν απαγορεύει στον δικαστή που έλαβε το προσωρινό μέτρο να ενημερώσει για το μέτρο αυτό το δικαστήριο που κατ' αυτόν έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας. Προς τον σκοπό αυτόν, μπορεί να απευθυνθεί στην κεντρική αρχή η οποία ακολούθως μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 55, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003, να επικοινωνήσει με την κεντρική αρχή του άλλου κράτους μέλους.

72. Πράγματι, μόνον το άρθρο 15 του κανονισμού 2201/2003 προβλέπει παραπομπή σε δικαστήριο το οποίο είναι σε θέση να κρίνει καλύτερα την υπόθεση. Εντούτοις, η εν λόγω διάταξη παρέχει αυτή τη δυνατότητα μόνο σε δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία να κρίνει επί της ουσίας. Η παραπομπή σε δικαστήριο το οποίο έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας δεν προβλέπεται σε σχέση με δικαστήριο το οποίο, κατά το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, έλαβε προσωρινό μέτρο σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο.

Δ — *Επί του τετάρτου ερωτήματος*

75. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, τέλος, αν δικαστήριο που δεν έχει δικαιοδοσία σύμφωνα με τον κανονισμό 2201/2003 οφείλει να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη ή να την παραπέμψει σε δικαστήριο άλλου κράτους μέλους.

73. Υποχρέωση για παραπομπή δεν είναι επίσης αναγκαία, για τους λόγους που αναφέρονται στην απάντηση στο δεύτερο

76. Κατά το άρθρο 17 του κανονισμού 2201/2003, το δικαστήριο κράτους μέλους οφείλει να διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως την έλλειψη δικαιοδοσίας του εφόσον επιλαμβά-

νεται υπόθεσης για την οποία δεν έχει δικαιοδοσία βάσει του παρόντος κανονισμού και για την οποία δικαστήριο άλλου κράτους μέλους έχει δικαιοδοσία δυνάμει του παρόντος κανονισμού. Στον κανονισμό 2201/2003 δεν προβλέπεται παραπομπή σε αρμόδιο δικαστήριο άλλου κράτους μέλους.

79. Εξάλλου, δικαστήριο το οποίο κατά την άσκηση της προσφυγής δεν είχε ακόμη δικαιοδοσία μπορεί να έχει δικαιοδοσία όσον αφορά νέα δίκη, αν η συνήθης διαμονή μεταφέρθηκε κατά τη διάρκεια της πρώτης δίκης στο οικείο κράτος μέλος. Επομένως, υποχρέωση για παραπομπή στο δικαστήριο που είχε δικαιοδοσία κατά την άσκηση της προσφυγής στο πλαίσιο της πρώτης δίκης, ενδεχομένως, θα μπορούσε να είναι παράλογη.

77. Η Ελληνική Κυβέρνηση ορθώς τονίζει ότι ο κανονισμός 2201/2003 έχει ως σκοπό να διασφαλίζει τη συνέχεια της δικαιοδοσίας όσον αφορά τα μέτρα σε ζητήματα γονικής μέριμνας. Αυτός είναι κατ' ουσίαν ο σκοπός των άρθρων 8 και 13 του κανονισμού 2201/2003. Εφόσον δεν συντρέχει επείγουσα περίπτωση, μπορεί να τηρηθεί στάση αναμονής έως ότου ενεργήσουν αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν σχετικής προσφυγής τα δικαστήρια που έχουν δικαιοδοσία δυνάμει των διατάξεων αυτών, μετά τη διαπίστωση άλλου δικαστηρίου για την έλλειψη δικαιοδοσίας του.

78. Οι διατάξεις του κανονισμού 2201/2003 δεν μπορούν πάντως να διασφαλίσουν ότι το αρμόδιο δικαστήριο θα ενημερωθεί για ό,τι συμβαίνει στο άλλο κράτος μέλος. Επειδή όμως ο νομοθέτης δεν προέβλεψε υποχρέωση παραπομπής, αυτή δεν μπορεί να συναχθεί από τους σκοπούς και μόνον που επιδιώκει ο κανονισμός 2201/2003.

80. Πάντως, ο κανονισμός 2201/2003 δεν απαγορεύει στο δικαστήριο που δεν έχει δικαιοδοσία να ενημερώσει για την απόφασή του το δικαστήριο άλλου κράτους μέλους, το οποίο θεωρεί αρμόδιο. Προς τον σκοπό αυτόν, μπορούν να παρεμβάλλονται επίσης οι κεντρικές αρχές σύμφωνα με το άρθρο 55 του κανονισμού 2201/2003. Αυτή η διαβίβαση πληροφοριών που δεν προβλέπεται από τον κανονισμό, από το μη έχον αρμοδιότητα δικαστήριο προς το δικαστήριο άλλου κράτους μέλους, δεν μπορεί όμως να δεσμεύσει το τελευταίο όσον αφορά τη δικαιοδοσία του. Αντιθέτως, σ' αυτό το δικαστήριο και μόνον απόκειται να εξετάσει τη δικαιοδοσία του.

V — Πρόταση

81. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Korkein hallinto-oikeus ως εξής:

- «1) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004, έχει την έννοια ότι η περίπτωση της μιας και μόνης αποφάσεως που διατάσσει την άμεση αφαίρεση της επιμέλειας παιδιού και την τοποθέτησή του εκτός της οικογένειάς του, σε ίδρυμα, εμπίπτει στην έννοια των “αστικών υποθέσεων” κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, όταν η απόφαση αυτή ελήφθη στο πλαίσιο των κανόνων δημοσίου δικαίου για την προστασία της παιδικής ηλικίας.

- 2) Η συνήθης διαμονή ενός παιδιού σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 βρίσκεται στον τόπο στον οποίο το παιδί έχει το βιοτικό του κέντρο, λαμβανομένων υπόψη όλων των πραγματικών λυσιτελών περιστάσεων, ιδίως της διάρκειας και της κανονικότητας της διαμονής, καθώς και του οικογενειακού και κοινωνικού του περιβάλλοντος. Μόνον αν δεν μπορεί να διαπιστωθεί συνήθης διαμονή υπό την έννοια αυτή, ούτε υφίσταται διεθνής δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 12, έχουν δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το παιδί.

- 3) α) Το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 επιτρέπει στα δικαστήρια κράτους μέλους, σε επείγουσες περιπτώσεις, να λαμβάνουν όλα τα προσωρινά μέτρα για την προστασία ενός παιδιού, το οποίο βρίσκεται στο εν λόγω κράτος μέλος, ακόμη και αν τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους έχουν δικαιοδοσία σύμφωνα με τον κανονισμό για να κρίνουν επί της ουσίας. Υπάρχει επείγουσα περίπτωση αν η άμεση λήψη μέτρου είναι αναγκαία, κατά το επιληφθέν δικαστήριο του κράτους εντός του οποίου βρίσκεται το παιδί, για τη διαφύλαξη του συμφέροντος του παιδιού.

- β) Το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 επιτρέπει τη λήψη των προσωρινών μέτρων, τα οποία προβλέπει το δίκαιο του κράτους μέλους του επιληφθέντος δικαστηρίου, χωρίς να είναι αναγκαίο, συναφώς, να χαρακτηρίζονται τα εν λόγω μέτρα, στο εθνικό δίκαιο, ως προσωρινά μέτρα. Επιπλέον, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να προσδιορίσει ποια είναι τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και αν οι εθνικές διατάξεις είναι δεσμευτικές.
- γ) Ο κανονισμός 2201/2003 δεν υποχρεώνει το δικαστήριο που έλαβε προσωρινό μέτρο σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 1, να παραπέμψει την υπόθεση στο δικαστήριο άλλου κράτους μέλους που κατά την κρίση του έχει δικαιοδοσία να κρίνει επί της ουσίας. Εντούτοις, δεν εμποδίζει το επιληφθέν δικαστήριο να ενημερώσει το αρμόδιο δικαστήριο για τα ληφθέντα μέτρα αμέσως ή με την παρεμβολή των κεντρικών αρχών.
- 4) Δικαστήριο το οποίο σύμφωνα με τον κανονισμό 2201/2003 δεν έχει δικαιοδοσία για να κρίνει επί της ουσίας και το οποίο δεν κρίνει αναγκαία τη λήψη προσωρινών μέτρων βάσει του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού οφείλει να διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως την έλλειψη δικαιοδοσίας του σύμφωνα με το άρθρο 17 του εν λόγω κανονισμού. Ο κανονισμός 2201/2003 δεν προβλέπει παραπομπή σε δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία. Εντούτοις, ο κανονισμός 2201/2003 δεν εμποδίζει το επιληφθέν δικαστήριο να ενημερώνει το έχον δικαιοδοσία δικαστήριο για την απόφασή του, είτε αμέσως είτε με την παρεμβολή των κεντρικών αρχών.»